

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНЬОГО СЕРЕДОВИЩА. ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО

Вівчаренко О. А.

ДЕРЖАВНА КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА СТАНОМ ЗЕМЕЛЬ Є СКЛАДОВОЮ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

УДК 349.41

Землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, згідно з п. 3 ст. 2 ЗК України, є об'єктами земельних відносин, представляють собою суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею. При цьому слід зазначити, що використання корисних властивостей природних ресурсів однією з форм взаємодії людини та суспільства з природою. Іншою такою формою є охорона цих ресурсів. Зокрема П.Ф. Кулич поряд з відносинами використання землі як основного різновиду нерухомого майна, використання землі як основного засобу виробництва у сільському та лісовому господарстві, використання землі як предмета праці, використання землі як операційного базису для розселення людей і розвитку виробничої і соціальної інфраструктур суспільства виділяє в окремий вид у структурі земельних відносин сучасного періоду відносин щодо охорони землі як природного ресурсу.

Охорона земель є важливим видом діяльності суб'єктів земельних правовідносин з урахування категорій земель та їх цільового призначення, що визначені у гл. II ЗК України.

Відповідно до змісту ст. 22 Закону України «Про охорону земель» державна комплексна система спостереження за станом земель є складовою системами заходів у галузі охорони земель. У ст. 23 Закону України «Про охорону земель» зазначається, що

державна комплексна система спостережень включає топографо-геодезичні, картографічні, ґрунтові, агрохімічні, радіологічні та інші обстеження і розвідування стану земель і ґрунтів, їх моніторинг.

Важливо зазначити, що ні в чинному законодавстві, ні в літературі поняття «Державної комплексної системи спостереження за станом земель» не визначено. Враховуючи положення ст. 22, 23 Закону України «Про охорону земель» можна визначити дане поняття. Державна комплексна система спостереження за станом земель включає ряд конкретних заходів по обстеженню, розвідуванню стану земель і ґрунтів. Тому можна стверджувати, що Державна комплексна система спостереження за станом земель являє собою систему, яка складається з конкретних елементів (заходів). Відповідно ця система конкретних заходів спрямована на обстеження і розвідування стану земель, а здійснюється вона уповноваженими органами з питань земельних ресурсів.

Таким чином, державна комплексна система спостереження за станом земель – це система заходів, яка складається з топографо-геодезичного, картографічного, ґрунтового, агрохімічного, радіологічного обстеження і розвитку стану земель та їх моніторингу на базі діяльності уповноважених державних органів по земельним ресурсам.

Враховуючи, що картографічна та геодезична діяльність має значний вплив на створення кадастрів, необхідно розглянути дане питання більш детально. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про топографо-геодезичну та картографічну діяльність», під топографічно-геодезичною і картографічною діяльністю слід розуміти наукову, виробничу та управлінську діяльність, яка спрямована на визначення параметрів фігури, гравітаційного поля Землі, координат точок земної поверхні і їх змін у часі, створення та використання державної геодезичної та гравіметричної мереж України, мережі постійно діючих станцій супутникового спостереження, топографічних, тематичних карт, створення та оновлення картографічної основи для державних кадастрів, банків геопросторових даних та геоінформаційних систем.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про топографогеодезичну та картографічну діяльність» під результатами топографоге-

одезичної та картографічної діяльності слід розуміти геодезичні, топографічні, картографічні матеріали, продукцію, інформацію тощо.

Отже, виходячи зі змісту вищевикладеного, топографо-геодезична та картографічна діяльність має важливий вплив на правову охорону земель, оскільки на основі топографо-геодезичної та картографічної діяльності створюється база для ведення державного земельного кадастру.

На думку В.О.Ворошилова не випадково серед пріоритетів заходів із стабілізації та поліпшення ситуації пов'язаної з охороною земель в Україні нині є питання подальшого розвитку системи екологічного моніторингу та відповідно земельного моніторингу. Моніторинг земель входить до системи екологічного моніторингу, разом з моніторингом вод, повітря, тваринного та рослинного світу.

Слід зупинитися на моніторингу та державному кадастрі детально, як на одних з найбільш важливих складових державної комплексної системи спостереження за станом земель.

Загальне визначення поняття «моніторингу» таке: моніторинг – це регулярне спостереження за станом природних, технічних та соціальних процесів з метою їх оцінки, контролю та прогнозування. На думку В.О. Ворошилова під екологічним моніторингом слід розуміти систему спостереження за станом довкілля, природних ресурсів з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів.

Слід зауважити, що моніторинг займає особливе місце в системі охорони довкілля в країнах Європейського союзу, частиною якого хоче стати Україна. Зокрема, деякими регламентами Ради Європи (наприклад 1210/90 та 933/99) визначається порядок формування Європейської системи спостереження, а також інформації про стан довкілля, засади створення і основні повноваження Європейського агентства з навколишнього середовища.

Агентство діє як європейська мережа для моніторингу і отримання інформації про довкілля, в тому числі і землі. З точки зору охорони земель від забруднення та псування ця інформація має важливе значення та охоплює такі складові, як рівень викидів

забруднюючих речовин, стан ґрунтів, з відходами, хімічними речовинами, що можуть становити загрозу для довкілля в цілому та земель зокрема. Тому вважаємо, що в контексті прагнень України до Євроінтеграції це важливо, оскільки з часом Україна буде користуватися даними нормами Європейського Союзу, буде закріплювати ці норми у своєму законодавстві, що вплине на систему моніторингу в Україні.

Вперше ведення моніторингу земель в Україні було передбачено Земельним кодексом, прийнятим 18 грудня 1990 р. Систематичні спостереження, за станом земельних ресурсів розпочали здійснюватися в нашій країні після затвердження постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. «Положення про моніторинг земель».

Правове регулювання здійснення моніторингу земель відбувається на основі положень: Земельного кодексу України; Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»; Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про моніторинг земель»; Наказу міністра аграрної політики «Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення», тощо.

Викладене свідчить про те, що здійснення моніторингу земель потребує вдосконалення методики його проведення, утворення ефективної національної системи моніторингу за якістю земель та ґрунтів. Обумовлюється це тим, що дані моніторингових систем дають змогу постійно корегувати як кількісні норми та нормативи, так і набір видів забруднень, що підлягають контролю.

Необхідно також згадати про Державний земельний кадастр як одну з найважливіших складових державної комплексної системи спостереження за станом земель. Державний земельний кадастр, як і моніторинг земель, є правовою формою охорони земель від забруднення та псування. Крім цього даний інститут активно розвивається в останній час, наприклад на сьогодні вже відкрита частина Державних кадастрів.

В літературі термін «кадастр» означає систематизований банк кількісних і якісних даних щодо певного об'єкта.

На законодавчому рівні, а саме відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний земельний кадастр» поняття «державний земельний кадастр» визначено наступним чином: Державний земельний кадастр – єдина державна інформаційна (автоматизована) система, що забезпечує збирання, оброблення, аналіз, моделювання та постачання геопросторових даних відомостей про землі, розташовані в межах державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами.

Важливо зазначити, що картографічна та геодезична діяльність є основою ведення Державного земельного кадастру.

Аналізуючи законодавчі положення про ведення державного земельного кадастру, можна виділити основні принципи його ведення, зокрема такі як: законність; достовірність й повнота інформації; доступність інформації; об'єктивність інформації; обов'язковість ведення кадастру за єдиною для України системою; порівняльність та зіставлення кадастрових даних на рівні адміністративно-територіальних одиниць, а також з даними про землю, що містяться в кадастрах інших природних ресурсів; відповідальність за порушення вимог щодо ведення державного земельного кадастру, тощо.

У цілому ж на підставі вищевикладеного, можна стверджувати, що планування в галузі використання та охорони земель – це діяльність уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування, яка полягає у створенні та провадженні перспективних програм використання та охорони земельних ресурсів, враховуючи економічні, екологічні, історичні, демографічні, географічні та інші обставини певної території, а також прийняття та реалізація на їх основі певних рішень.

1. Ворошилов В. *Екологічний моніторинг в Україні та його правове забезпечення*/ В. Ворошилов// *Громадська думка та право творення*. – 2013. - № 21. – с. 19-25.
2. *Земельний кодекс України від 25.01.2002 р.*//*Відомості Верховної Ради України*.-2002.-№3.-ст.2.

3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 08.01.1991р.//Відомості Верховної Ради України.-1991.-№41.-ст.546.
4. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003р.//Відомості Верховної Ради України.-2003.-№139.-ст.123.
5. Закон України «Про меліорацію земель» від 17.03.2000р.//Відомості Верховної Ради України.-2000.-№11.-ст.90.
6. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 01.08.2003р.25// Офіційний вісник України.-2003 р.-№29, стор. 29, ст..1432.
7. Юридична енциклопедія: в 6 Т./ [редком.: Ю.С. Шемшученко та ін.]-К.: Укр. Енцикл., 2001.-Т.3.-2001.-792 с.

Вівчаренко О. А. Державна комплексна система спостереження за станом земель є складовою правової охорони земель

В статті розглядаються основні правові форми охорони земель, визначено поняття даних форм, їх суб'єкти і об'єкти, основну нормативно-правову базу, головні особливості та важливі аспекти.

Обґрунтовується також необхідність створити спеціальний фонд з якого землевласники і землекористувачі будуть отримувати кошти за заходи які вони вчиняють по охороні земель і ґрунтів.

Ключові слова: охорона земель, суб'єкти, об'єкти, землі, ґрунти, землевласники, землекористувачі, екологія, забруднення, псування, загальнодержавна програма, система спостереження.

Вівчаренко О.А. Государственная комплексная система наблюдения за состоянием земель является составной частью правовой охраны земель

В статье рассматриваются основные правовые формы охраны земель, определены понятия данных форм, их субъекты и объекты, основную нормативно-правовую базу, главные особенности и важные аспекты.

Обосновывается также необходимость создать специальный фонд из которого землевладельцы и землепользователи будут получать средства за меры которые они совершают по охране земель и почв.

Ключевые слова: охрана земель, субъекты, объекты, земли, почвы, землевладельцы, землепользователи, экология, загрязнение, порча, общегосударственная программа, система наблюдения.

Vivcharenko O. A. Government complex system monitoring as part of legal land is land protection

The article examines the main legal forms of land protection, defined concept form data, their subjects and objects, the basic legal framework, the main features and important issues.

Grounded as the need to create a special fund from which the landowners and land users will receive funds for actions they commit for the protection of land and soil.

Вівчаренко О.А.

Keywords: Land protection, subjects, objects, land, soil, land owners and land users, ecology, pollution, damage, national programs and system monitoring.